

HOMO SAPIENS

Homo Erektus atamız günümüzden yaklaşık 200.000 yıl önce Arkaik Homo Sapiens adını verdiğimiz fosil adamlara evrimleşti.

Würm Buzulu başlarında ilk Homo Sapiens adamlara rastlanmaktadır. Homo Erektus zaman içinde daha gelişmiş formlara doğru evrimleştiği için bu türün son temsilcileri ile Homo Sapiens'in ilk örneklerini birbirinden ayırmak son derece güçtür.

Homo Sapiens örnekleri Afrika, Asya ve Avrupa'nın çeşitli bölgelerinde ortaya çıktı. Homo Sapiens'in gelişim ve dağılımı üzerine iki ayrı teori bulunmaktadır.

Monosantrik yayılma teorisi: Homo Sapiens'in Afrika Sahra Çölü'nde ortaya çıktığı ve buradan yerkürenin diğer bölgelerine yayıldığı varsayımı.

Polisantrik yayılma teorisi: Homo Erektus göçü sonrası Homo Sapiens'in yerkürenin değişik yerlerinde olan farklı merkezlerde ortaya çıkarak buradan yayıldıkları varsayımı.

Arkaik Homo Sapiens'in en belirgin özelliği büyük beyinli oluşudur. Bu da onun diğer ataların daha zeki olduğunun kanıtıdır. Resimde görülen Homo Sapiens örneği Almanya'da bulunmuş günümüzden yaklaşık 250.000 yıl önce yaşamış bir kadına aittir.

Aşağıda belirlenmiş yerlerde Arkaik Homo Sapiens adını verdiğimiz atalarımızın fosillerinin bulunduğu yerler gösterilmiştir. Arkaik Homo Sapiens 'in aynı zamanda Neandertal Adam'ın atası olarak kabul edilmektedir. Ancak bazı bilimsel görüşler Neandertal Adamı tamamen farklı bir evrim olarak kabul etmektedirler.

HOMO SAPIENS NEANDERTALIS

Darwin Türlerin Kökeni isimli eserini yayınladığı 1857 yılından bir yıl önce önce Cebelitarık'ta bundan bir yıl sonrada Almanya'nın Neanderland bölgesinde ilk olarak bir insan fosili bulundu. Evrim Teorisi üzerine tartışmalar yapılırken ortaya çıkan bu bilimsel kanıt çok büyük bir yankı uyandırdı. Mağara Adamı kavramında kullanılan tüm tipler Neandertal Adam'a aittir.

HOMO SAPIENS NEANDERTALIS'İN BEDENSEL ÖZELLİKLERİ

Neandertal Adam tepeden tırnağa güçlü ve kaslı bir yapıya sahipti. Kafatasları üstten bastırılmış gibi yassıdır. Alın bizdeki gibi dik değildir. Neandertal'leri heybetli yapan göz çukuru üzerindeki kaş kemeridir. Erişkin Neandertal 1566 cc kapasiteli bir beyne sahiptir. İsrail'de bulunmuş Amud Neandertal'ini beyin hacmi 1574 cc olup bu oranlar normal gelişmiş insandan daha fazladır. Günümüzden 130.000 ile 30.000 yılları arasında yaşadıkları bilinen Neandertal Adam Avrupa ve Ortadoğu bölgelerinde yaşamıştır.

Avrupa ve Ortadoğu Neandertal Adam'ı farklı bir gelişme göstermiştir. Ilıman bir iklime sahip olan Ortadoğu Neandertal'i Avrupa Neandertal'ine oranla daha hızlı bir gelişme göstermiştir.

Solda bulunan kafatası günümüzden 35.000 ile 53.000 yıl önce yaşamış olan bir Neandertal Adam'a aittir. Neandertal'ler geniş omuzlu, kalın enseli, iri pazulu ve kalın bacaklı idiler. Ortalama 1.52 m boyunda ve 73 kg ağırlığında idiler. Bacakları gövdelerine oranla daha kısa idi. O günkü buzul koşullarında yaşadıkları için son derece kuvvetli bir fiziki yapıya sahiptiler. Erkek ve kadın arasında ciddi boyutta bir fark bulunmuyordu. Çocukları da modern insanın çocuklarına oranla çok daha güçlüydüler.

HOMO SAPIENS NEANDERTALIS'IN KÜLTÜRÜ

Neandertal ve çağdaşları orta paleolitik adı verilen taş endüstrisini yaratmışlardır. Musteriyen teknolojisi bu kültürün en iyi bilinen evresidir. Tüm Neandertal ve çağdaşları musteriye tekniği ile alet yapıp kullandılar. Neandertal taş aletlerin yanı sıra kemik ve ağaçtan da aletler yaptı. Bunları genellikle hayvan derisini kazıma, ağaç kabuğunu soyma, eti en küçük parçalara ayırma, topladığı besinleri ezme gibi farklı işlerde kullandı. Neandertal tahta kaplar kullandı, çanak çömlek yapmayı bilmiyordu.

Neandertal Adam ateşi çok iyi kullanıyordu. Birçok hayvanı avlamakta son derece başarılı idiler. Yakacak ve aydınlanma için hayvan yağından istifade ettiklerini biliyoruz. Neandertal çok et yiyen bir atamızdı. Besinlerinin % 99 'nu et ve diğer hayvansal ürünler teşkil ediyordu. Neandertal Adam küçük gruplar halinde birbirlerinden uzakta yaşıyorlardı. Mağara ve kovuklarda yiyecek ve yakacak stoklama özellikleri vardı. Kuzey Irak'taki Şanidar Mağarası'nda bu tür stoklar bulunmuştur.

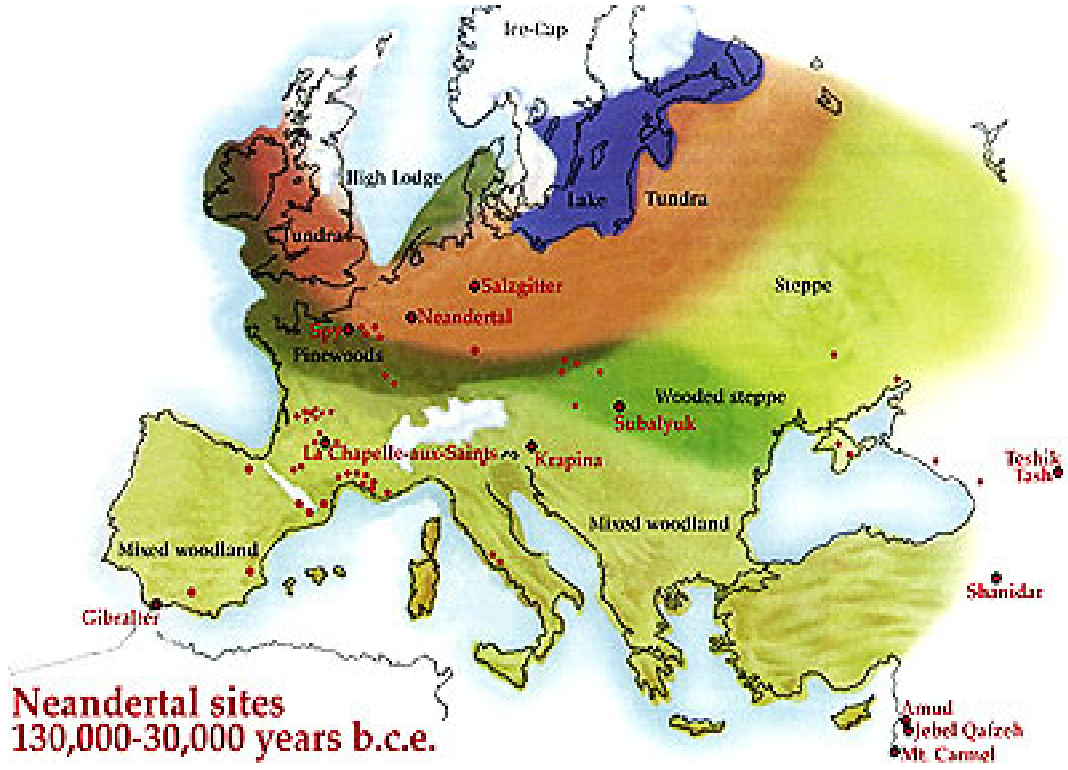
Neandertal Adam inançlı idi. İlk mezar adetini bu atalarımızda görüyoruz. Ölüyü bulunduğu mağarada cenin şeklinde toprağa gömmeye, ölünün üzerine kırmızı boya serpmeye gibi kavramlar bu dönemde insanoğlu tarafından gerçekleştirilmiştir.

Neandertal Adamın net bir şekilde konuşup konuşmadığı bilinmemektedir. Arkaik Homo Sapiens'ten evrimleştiği için konuşma özelliğinin olması gerektiği düşünülse de gırtlak bölgesinin buna müsait olmadığı bilimsel olarak belirlenmiştir.

Neandertal Adam dayanışma sergiliyordu. Şanidar Mağarası'nda bulunan bir fosilin son derece yaşlı ve hasta olduğu, bir kolunun kopmuş olarak yaşamını muhtemelen diğer insanların yardımı ile sürdürdüğü bilinmektedir.

HOMO SAPIENS NEANDERTALIS'IN DAĞILIM BÖLGELERİ

Yurdumuzda Neandertal Adam fosili bugüne kadar bulunmamıştır. Ancak Ortadoğu ve Avrupa’da yaşamış olan bu insan türünün ülkemizde de yaşadığı tahmin edilmektedir. Antalya Karain Mağarası’nda bulunan aletlerin Neandertal Adam tarafından kullanılan aletler olduğu bilimsel olarak açıklanmıştır.

HOMO SAPIENS SAPIENS

Arkaik Homo Sapiens'den ayrılarak evrim geçiren Homo Sapiens Sapiens'in ilk örnekleri 1868 yılında Fransa'da Cro-Magnon mağarasında bulundu. Cro-Magnon adam bu dönemden sonra insanların gerçek atası olarak tarihte yer aldı. Homo Sapiens Sapiens'in kökeninin neresi olduğu sürekli tartışılmaktadır. Bu tür içinde birden fazla merkezin var olduğu hatta bu merkezlerin insan ırklarının oluşmasında da önemli bir faktör olduğu kanıtlanmaya çalışılmaktadır.

Üst resimde ortada bulunan Cro-Magnon Adam 28.000 yaşındadır. Cro-magon adamlar günümüzden 35.000 yıl öncesinden itibaren Avrupa'nın değişik yerlerinde yaşamlarını sürdürmüşlerdi. Sağ tarafta bulunan iki kafatasından biri modern insana diğeri ise Neandertal Adam'a aittir.

35.000 yıl önesinden itibaren Avrupa'da sert ve soğuk iklim doruk noktasına ulaşmıştı. Bu dönemde Avrupa 'nın tek hakimi olan Cro-magnon Adam uzun boylu idi. Neandertal'lerin aksine kadın ve erkek arasında bir boy farkı bulunuyordu. Beyin bizimki gibi büyüktü. Alın geniş ve dik, kaş kemerleri fazla çıkıntılı değildi. Göz çukurları dardı. Alt çenede belirgin bir çıkıntı oluşuyordu. Burun dar ve çıkıntılıydı.

HOMO SAPIENS SAPIENS'IN KÜLTÜREL ÖZELLİKLERİ

Anatomisi bizlerden farksız olan bu insanlar geliştirdikleri teknolojiler sayesinde her türlü iklim içinde yaşamayı başarmışlardı. Paleolitik Çağ (Yontma Taş Devri) kendi içinde 3 evreye ayrılır.

a) Alt paleolitik Çağ b) Orta Paleolitik Çağ c) Üst Paleolitik Çağ

Homo Sapiens Sapiens üst paleolitik çağ içinde avcı ve toplayıcı olarak 25.000 yıllık bir evrede değişik kültür evreleri yarattı.

Perigordiyen dönem 35.000-23.000 yılları arasında

Orinyasiyen dönem 23.000-20.000 yılları arasında

Solütreyen dönem 20.000-17.000 yılları arasında

Magdalenyen dönem 17.000-12.000 yılları arasında

Perigordiyen dönem Neandertal Adam'ın yarattığı musteriyeen kültürün izlerini taşır. Burin adı verilen taş aletlerin bu dönemde üretildiklerini görüyoruz.

Oriyasiyen kültür Avrupa'ya yabancı idi. Bu kültür evresinde burin, dilgi, kazıyıcı, kemikten yapılmış kargı, mızrak gibi aletleri görüyoruz.

Solütreyen kültürü söğüt ya da defne yaprağı biçiminde yontularak hazırlanmış olan ve çok büyük bir ustalık isteyen taş aletlerle tanınır. Ok , yay ve dikiş iğnesi solütreyen evrede insanoğlu tarafından bulunmuştur.

Magdalenyen dönemde ise insanoğlunun alet çantası iyice gelişti. Papağan gagası şeklinde burinler, yıldız biçimli deliciler, trapez uçlar , ilk balık avı için zıpkınlar ve sanatsal özelliği olan taş aletler bu evrede üretildi.

Üst yontma taş çağı yeni kültürler, yeni avlanma teknikleri ile karşımıza çıksa da avcılık ve toplayıcılığa dayalı geçim ekonomisi değişmedi. Kromanyon Adam doğal mağaralar, kaya altı sığınakları olduğu kadar açık alanlarda inşa ettikleri çadır ve kulübelerde yaşamlarını sürdürdüler. Yuvarlak, elips ya da dikdörtgen olan bu yerleşimleri ısıyı muhafaza etmek amacıyla yarı yarıya toprağa gömülü olarak yapıyorlardı. Daha soğuk bölgelerde (Özelikle Sibiry'a'da) kulübe duvarlarını mamut kemiklerinden yapıyorlardı. 95 mamut kemiğinin kullanılarak yapıldığı içinde baca dahi öngörölmüş çapları 42 metreyi bulan yerleşim mekanları bulunmuştur. Koni şeklinde kızılderili çadırlarını andıran yerleşimler magdalenyen dönemde görülür.

Üst yontmataş insanı Neandertal'ler gibi inançlı idi. Ölülerini farklı pozisyonlarda gömüyorlar, bazen deri içine koyuyorlar bazen de cenin pozisyonunda yatırıyorlardı. Mezarlara hayvan kemiklerinin konduğunu, ölü üzerine okr denilen kırmızı boya serpildiğini biliyoruz. Nekropol (mezarlık) kavramı yoktu ama günümüzde ki Çek Cumhuriyeti topraklarında 29 birey ve çocuk aynı mezar içinde bulundu.

HOMO SAPIENS SAPIENS'IN TEKNOLOJİSİ

Üst Yontma taş insanı kemiği, boynuzu, fildişini, deriyi, ağaç ve yumuşak taşları işleyebilecek aletler geliştirdiler.

Taş endüstrisinde DİLGİ adını verdiğimiz yeni bir teknik icat ettiler. Dilgi, önceden hazırlanmış olan bir çakmaktaşı ya da obsidiyen yumrusundan özel tekniklerle elde edilir. Bir dilgi genişliğinden en az iki kat uzundur. Bu dönemde alet üretiminde giderek etkinleşen bir standartlaşmaya tanık oluruz. Bu çağda ALET YAPAN ALETLER ÜRETİLDİ. Solütreyen kültür döneminin sonlarına doğru yani günümüzden yaklaşık 17.000 yıl önce dikiş iğnesi icat edildi. Atların bilek kemiklerinden, kuşların bacak kemiklerinden ya da fildişinden yontularak yapılan iğneler 2 cm ile 10 cm arasında değişiyordu. Soğuyan iklim karşısında giyecek ihtiyacı fazlalaşınca herhalde iğneye çok daha fazla iş düştü.

İnsanoğlu 13.000 yıl önce suda balık avlamak amacı ile kemikten ya da boynuzdan tek ve iki sıralı zıpkını icad etti. Bu dönemde avlanma stratejilerine farklılaştı. Zeka oyunları ile av bu dönemde yapılmaya başlandı. Solütre köyünde toplu halde uçurumdan yuvarlanarak avlanmış atlar bunun en güzel kanıtıdır.

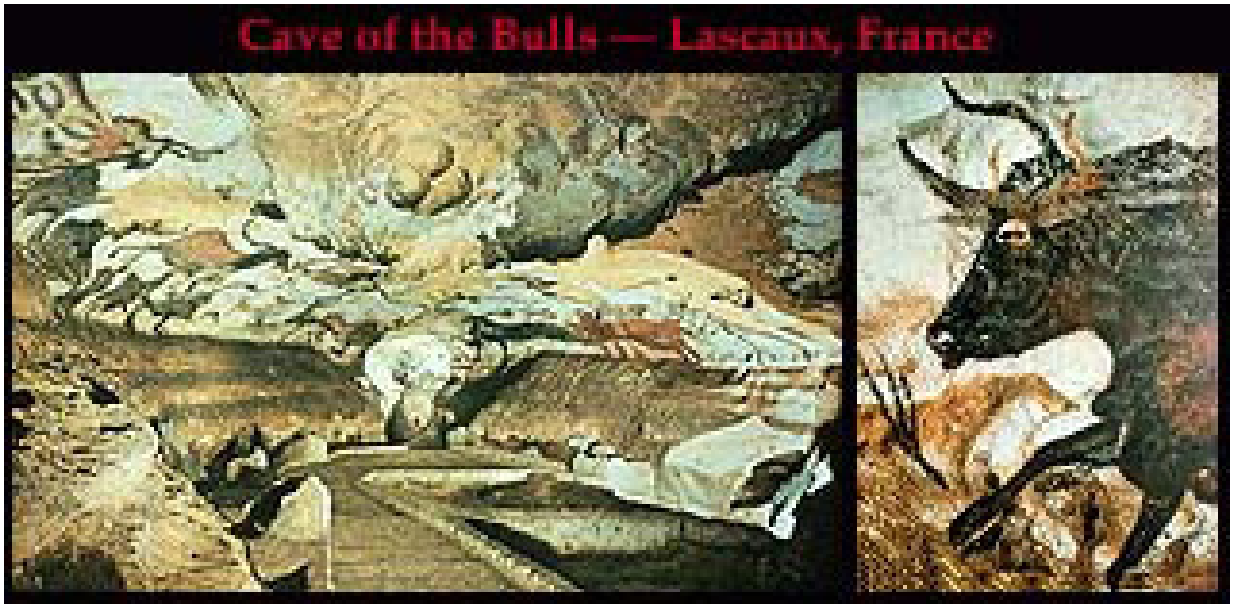
HOMO SAPIENS SAPIENS: MAĞARA SANATI

Üst yontma taş çağında kromanyon adamla beraber günümüzden yaklaşık 30.000 yıl önce sanat kavramı ortaya çıktı. İnsanlık kültür tarihinde ilk büyük sanat hareketi orinyasiyen çağdan magdalenyen çağı sonuna kadar uzanan 20-25.000 yıllık süre içinde yeşerdi ve gelişti. İnsanoğlu bu dönemde doğal mağaraların içlerine inanılmaz güzellikte duvar resimleri yaptı.

Soyut düşünce, üç boyutlu resim özelliği hep bu dönemde oluştu. Mağara resim sanatı prehistoryanın altın çağıdır. Din kavramının nasıl Neandertal Adam ile başladıysa , sanat kavramı da Kromanyon adamın eseridir. Mağara sanatının en yoğun olduğu bölgeler Avrupa'da Fransa ve İspanya topraklarındadır. Fransa'da 67 ve İspanya'da 31 adet resimli mağara bulunmaktadır. Bu mağaralar arasında en ünlüsü 2. Dünya savaşı yıllarında Fransa'da bulunmuş olan Les Eysies (Dordonya bölgesi) Lascaux Mağarası'dır. Ancak daha sonra bulunan yine Fransa'daki Chauvet Mağarası Lascaux'dan daha eski döneme ait resimleri barındırmaktaydı. İspanya'daki Altamira Mağarası resimleri ise insanoğlunun nasıl 30.000 yıl önce bu tür resimleri yapmayı başarmış olduğunu sorusunu bizlere getirdi.

Mağara sanatı sadece görseli ifade etmek amacıyla yapılmıştı. Yoksa mağaralar aynı zamanda tapınak olarak mı kullanılıyordu ? Bunları bilmiyoruz. Altamira'da kullanılan motif ve geometrik şekiller dinsel semboller midir ? Bazı mağaralarda insanlar hayvan postlarına bürünmüş olarak simgelenmişlerdir. Bunların büyücü olup olmadıkları sorgulanmaktadır ?

Avrupa’da mağara sanatının görüldüğü ünlü mağaraların bulundukları yerler aşağıdaki haritada gösterilmiştir. Yurdumuzda mağara sanatı ile ilgili çok fazla bir veri yoktur. İstanbul’da bulunan Yarımburgaz Mağarası’da çok eski olmakla beraber hala var olan birkaç kayık figürü muhafaza edilmiştir. Antalya Karain Mağarası’da insanoğlundan birçok iz taşımaktadır.

HOMO SAPIENS VE SANAT KAVRAMI

Üst yontmataş insanı resim ve gravür dışında ar mobilye adını verdiğimiz taşınabilir sanat eserleri de yaptı. Boynuz, kemik, fildişi ya da çakıl taşları üzerine son derece ayrıntılı hayvan resimleri çizdi. Bunların bazıları kolye, bazılarını da muska gibi kullandı. Sadece resim sanatında değil aynı zamanda heykel alanında da üst yontmataş insanı harikalar yaratmıştır.

MEZOLİTİK ÇAĞ

Oldukça kısa süren bu kültür çağı paleolitik ile neolitik arasındaki bir geçiş dönemidir.

Yaklaşık 12.000 yıl önce buzulların erimesi ve kuzeye çekilmesi ile Avrupa'nın önemli bir bölümünde step ve tundra iklimini simgeleyen hayvanlar yavaş yavaş kayboldu ya da kuzeye çekildiler. Toplayıcılığa dayalı bir yaşam süren insan toplulukları boşalan topraklara yayıldılar. Böylece ilk kez Avrupa'da İskandinav Ülkelerinde yaşam başladı. Buzul çağı sona ererken bitki örtüsü de değişti, kısa ve bodur bitkiler yerlerini ormanlık alanlara bıraktılar. Bu dönemde çevresel koşullar çok miktarda besin maddesini insanoğlunun kullanımına sundular. Bu durumda insanların bol çeşit sunan bu bölgelere göç edip buralarda yeni bir yaşam kurmalarına neden oldu. Sabit yerleşim merkezleri işte bu ekolojik koşullarda kuruldu ve gelişti.

Mezolitik Dönem = insanoğlunun taş, toprak, kil ve ağaçtan yararlanarak ilk evlerini kurduğu dönemdir.

Ancak bu dönemde yinede insanoğlu mağara ve sığınaklarda yaşamını sürdürmeye devam etti. Yurdumuzda bulunan iki önemli mezolitik yerleşme yeri buna çok güzel bir örnek teşkil etmektedir. Antalya bölgesinde bulunan BELBAŞI ve BELDİBİ yerleşme mekanlarında mezolitik çağa ait MİKROLİT adı verilen küçük aletler bulunmuştur.

Mezolitik çağ çakmaktaşı ya da obsidiyenden yapılmış üçgen, trapez, dikdörtgen, kare, eşkenar dörtgen şeklindeki minik aletlerin (MİKROLİT) ürettiği bir dönemdir. Bu aletler balık oltasında, zıpkınlarda ve orak yapımında kullanılmıştır.

Mezolitik çağda avlanan hayvan çeşitleriyle birlikte avlanma stratejisi de değişti. Kadın da erkeklerle beraber bazı avlanma olaylarına karıştı. Özellikle küçük kara ve su hayvanlarının avlanmasında kadınların da yer aldığını söyleyebiliyoruz.

Mezolitik çağda sıcak ve yağışlı bir iklim Anadolu ve Ortadoğu'da hüküm sürdü. Başta arpa ve buğday olmak üzere birçok yabani bitki elverişli iklim sayesinde bu bölgelerde bol olarak yetismeye başladı. İnsanlar bir yılın altı ayı bu bitkilerden toplama ve daha sonrada bunları yavaş yavaş depolamaya başladılar. Yerleşim mekanları çevresinde buğdayın yanısıra arpa ve diğer tahıllarda yabani halde yetişiyordu. Mezolitik toplumlar bu tahılları toplayarak bunları taş dibeklerde ezmeye, daha sonra da bu öğüttükleri tahılları kavurmaya başladılar. Yerleşme mekanlarında duvarlarda iri taş kullanılıyor, ayrıca zemin için de yassı taşlar kullanılıyordu, her mekan içinde mutlaka bir ocak da bulunuyordu. Mezolitik yerleşimin bir kısmı neolitik çağa geçişte terk edildi, ancak bir kısımda tarımın yapılmaya başlanmasıyla tarım köylerine dönüştü.

Mezolitik çağ içinde insanoğlu hayvanları evcilleştirmeye başladı. İlkevcilleştirilen hayvan = KÖPEK'tir. Koyun, keçi, iri baş hayvanlar, geyik ve domuz yerleşim mekanları çevrelerinde otuyorlardı. Bu yabanıl hayvanlarla olan insanoğlunun temasıda bu dönemde olmuştur.

Mezolitik çağın ikinci yarısı olan günümüzden 11.000 yıl öncesinde ılıman olan iklim birdenbire yerini özellikle Ortadoğu'da kurak bir iklime bıraktı. Yer yer çöller oluşmaya başladı. Suriye, Irak, İran, Filistin bölgelerinde çölleşme ve bitki ve hayvan örtüsünün değişimi bu dönemde oluşmuştur.

Yaşam ve ölüm kavramı Mezolitik Çağ'da da insanoğlu düşünmeye yöneltti. Bu dönemde ölümler çömelmiş pozisyonda yanına bazı hayvanları kemikleri ile beraber yaşanan yerleşimin altına gömülüyordu. Yaşam ve ölüm iç içe olmak üzere bu dönemde yaşam sürüyordu.